

УДК 667.633(51)

КУЗЬМІНИХ М. В.

Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, Київ, Україна

DOI:10.30857/2617-0272.2022.3.8.

СПЕЦИФІКА ПОХОДЖЕННЯ ТА АТРИБУЦІЇ ЛАКОВИХ ТВОРІВ У ТЕХНІЦІ НАДЖОН ЧИЛГІ

Мета: виявлення та встановлення різниці між корейськими, китайськими та японськими техніками лакового мистецтва з інкрустацією та узагальнення даних техніко-технологічних особливостей, які пов'язані з історичними та географічними рамками задля покращення процесу атрибуції українських творів;

Методологія. Застосовано метод систематизації інформації стосовно кількості об'єктів та їх візуальних характеристик. Методи синтезу та узагальнення використано при вивченні інформації та зображень стосовно походження технік, етапів створення об'єктів та їх географічних рамок для подальшого порівняння за візуальними характеристиками з творами в українських колекціях.

Результати. Висвітлено особливості корейських технік лаку уруші з інкрустацією перламутром та надано інформацію стосовно існуючих творів (японських, китайських, намбань, шинуазрі, японері) в українських музейних та приватних колекціях. Проведено дослідження з походження корейських лакових технік та історії їх виникнення. Знайдені аналоги за візуальними характеристиками до лакових творів з інкрустацією в українських колекціях.

Наукова новизна. Вперше у науковий обіг з мистецтвознавства в Україні введено аналіз творів у традиційній корейській техніці Наджон Чилгі, з'ясовано кількість творів у музейних колекціях, створених технікою інкрустації лаку уруші перламутром, визначено їх походження на основі даних, наданих музеями та завдяки пошукам аналогів автором, проведено порівняння за візуальними характеристиками творів з українських колекцій з аналогічними творами з зарубіжних музеїв та колекцій.

Практична значущість. Представлений матеріал був опрацьований у процесі дослідження українських колекцій східних лакових творів уруші, він доповнює інформацію стосовно об'єктів, створених у корейській техніці Наджон Чилгі, та надає інформацію стосовно технік інкрустації лаку уруші у Кореї, їх історії та виникнення.

Ключові слова: Далекий Схід; уруші; далекосхідні лакові твори; атрибуція; експертиза; музейна колекція; консервація; реставрація; техніка; Корея.

Вступ. Твори далекосхідного декоративно-ужиткового мистецтва у техніці лаку є унікальним явищем, що привертало увагу представників західної культури на різних етапах вивчення мистецтва Далекого Сходу. Окрім незвичного й привабливого зовнішнього вигляду, ці твори є унікальними з точки зору техніки виконання. Водночас вони є досить чутливими до умов зберігання, і в разі їх псування питання реставраційних заходів є досить проблематичним. Реставрація та атрибуція далекосхідних лакових творів у західних країнах почала розвиватися ще на початку ХХ сторіччя, і нині щороку під наглядом спеціалістів з Японії проводяться

тренувальні симпозиуми з вивчення технік відтворення та консервації подібних виробів. Але досліджень та публікацій у цьому напрямку в Україні майже не з'являється.

У давніх архівах зазначається, що деякі лакові твори коштували більше ніж золото й були доступні лише найбагатшим людям східного світу. Щоб створити один об'єкт, потрібно було працювати над ним більше року, і ця важка праця ускладнювалась тим, що лак є найсильнішим алергеном, а щоб зробити гарний твір, треба було наносити від 30 до 100 шарів лаку і постійно підтримувати вологе середовище для прискорення його висихання, а також не

дозволяти промінням сонця потрапляти на цей твір. Українські музейні колекції лаку є ще мало дослідженими, деякі об'єкти навіть сприймаються як пластик, за незнанням вартості подібних творів. Старовинна техніка інкрустації лакових творів перламутром, також відома як Наджон Чилгі, представлена поодинокими творами у колекціях музеїв України, а також у приватних зібраннях. Ця техніка була визнана вершиною майстерності, і подібні твори є перлинами східних колекцій.

Аналіз попередніх досліджень.

Спеціального дослідження лакових творів з інкрустацією, що знаходяться у музейних чи приватних колекціях України, не проводилось. Є публікація з дослідження ширми в іншій лаковій техніці, що знаходиться у зібранні Одеського муніципального музею особистих колекцій ім. О.В. Блещунова і відома як «Ширма з коромандельського лаку» [2]. Директорка музею С.І. Остапова є автором публікації, у якій викладено історичні відомості про коромандельський лак та подано детальний опис експонату.

Також відомим українським спеціалістом, що займається мистецтвом Далекого Сходу, є мистецтвознавець С.Б. Рибалко, яка спеціалізується на творах нецке [4], що

також можуть бути виконаними у техніках лаку.

Значну роль у процесі вивчення та систематизації лакових виробів з українських музейних зібрань відіграли усні консультації з фахівцями. Погодились поділитись своїм досвідом: завідувач відділу мистецтва Сходу НММБВХ Г.І. Біленко [1] та провідний науковий співробітник відділу М.Ю. Логвин; старший науковий співробітник відділу фізико-хімічних досліджень ННДРЦУ Н.О. Шевченко [5]; завідувачка сектором «Музей східного мистецтва» Національної галереї мистецтв Т.М. Олейнікова; старший викладач кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА Н.М. Ревенок [3]; а також іноземні фахівці – реставратор Йоанна Корицяж-Кітамікадо (Joanna Koruciarz-Kitamikado), завідувачка відділу станкової реставрації Музею Палацу Короля Яна III у Вілянуві (Варшава, Польща) Анна Гузовська та фахівець з консервації лаку уруші Шігейру Кітамура (Японія) [15], які допомогли у процесі ознайомлення автору з техніками консервації та особливостями атрибуції подібних творів підчас реставраційної практики у 2018 році (рис. 1).

Рис. 1. Процес проходження автором практики з реставрації столу з інкрустацією перламутром у Музею Палацу Короля Яна III у Вілянуві, Варшава, Польща, 2018 р. під керівництвом реставраторів Йоанни Корицяж-Кітамікадо та Шігеру Кітамура. Фото з приватного архіву автора

Серед закордонних публікацій виділяються праці Натсу Ойобе (Natsu Oyobe) [17], яка є куратором колекцій лакових творів Музею при Університеті Мічіган (США); публікації японського фахівця з реставрації та створення лакових творів – Шосая Кітамура (Shosai Kitamura) [15] та його сина й послідовника – Шігеру Кітамура (Shigeru Kitamura); праці визнаного авторитета у сфері реставрації лакового мистецтва – Маріан Вебб (Marianne Webb) [18] та дослідниці корейського мистецтва – Шарлотти Хорлік (Charlotte Horlyck) [12], а також підручник, розроблений Хіроші Като (Hiroshi Kato) [14] для навчання технікам реставрації лаку уруші з щорічного симпозіуму з реставрації лаку уруші.

Автором статті було опановано методику створення лакових творів у приватній майстерні під керівництвом Гуо Сімей (у м. Тайюань, провінція Шансі, Китай, квітень-липень 2017 р.); методику реставрації за допомогою лаку уруші японського твору XVII ст. з інкрустацією під керівництвом Шігейру Кітамура (Японія) та музейного фахівця з реставрації творів з уруші Йоанни Корицяж-Кітамікада (серпень 2018 р., Музей Палацу Короля Яна III у Вілянуй, Варшава, Польща). Було проведено консультування з багатьох питань термінології, технології, реставрації з провідними іноземними та українськими фахівцями у цих галузях. Також ця практика дала можливість кращого розуміння технік виконання лакових творів, зокрема, з інкрустацією.

Постановка завдання. Українські колекції лакових творів уруші являють собою палітру історично-географічного розмаїття, але, на жаль, вони є дуже мало дослідженими. Реставрація та атрибуція лакових творів за кордоном почала розвиватися ще на початку ХХ ст., і нині щороку проводяться тренувальні симпозіуми з вивченням технік відтворення та консервації подібних творів під наглядом спеціалістів з Японії. Але досліджень у цьому напрямку, на жаль, не проводилося, і

тому більшість об'єктів потребує детальної атрибуції.

Завданнями даного дослідження є:

– узагальнення даних про техніко-технологічні особливості корейських лакових виробів створених з застосуванням лаку уруші з інкрустацією;

– виявлення походження східних лакових виробів з інкрустацією з музейних та приватних зібрань України;

– пошук творів за візуальними характеристиками з колекцій з аналогічними творами з зарубіжних музеїв та колекцій.

Результати дослідження та їх обговорення. Основним матеріалом далекосхідних лакових об'єктів є лак уруші (з яп. кандзі 漆англ. Urushi – застосовується як збірний термін для класифікації азійських лаків) – сік лакового дерева *Rhus vernicifera* (сумах лаковмісний) [14, с. 24]. Основний плівкоутворювач соку – суміш сполук пірокатехінового ряду «урусіол» – при висиханні утворює полімер з високим ступенем полімеризації та унікальними фізико-хімічними властивостями. У англійській термінології існує поняття твори з уруші (англ. *urushiware*), яке поширюється на усі вироби, виконані із застосуванням лаку уруші.

Цей лак отримав свою назву від назви дерева та його смоли. Навколо цього лаку існує стільки ж легенд, скільки й невірних трактувань. Зокрема, через помилку в перекладі у XVI ст., довгий час з Індії до Венеції поставляли шелак й продавали його як лак уруші. Це вплинуло на те, що у Європі довгий час намагались використовувати шелак, бджолиний віск, олійно-смоляні лаки та суміші смол для відтворення блиску лаку уруші, однак ці спроби не мали позитивного результату [14, с. 19]. Захоплення далекосхідними лаковими виробами спричинило пошуки замінників лаку уруші й появу імітацій та орієнталізуючих стилізацій лакових виробів Далекого Сходу, які характеризують як **шинуазрі** та **японері**, що

зовні нагадують далекосхідні, але створені у Західній Європі із застосуванням технік, які імітують оригінальні.

Лак уруші відрізняється своєю стійкістю до аміачних сполук та до високих температур – таким чином, дуже легко виявити його підробку; але, з іншого боку, дія на нього ультрафіолетового випромінювання призводить до швидкого і неминучого руйнування. Смола цього дерева схожа за складом на смоли, що виробляються отруйними плющем, дубом і сумахом, і входить до групи їдких алкалоїдних токсинів, при застиганні вона має властивості, схожі на властивості високоякісних полімерів.

Застосовуючи рентгенофазовий та хімічний аналізи, науковці виявили, що, залежно від місця походження лаку, його склад змінюється. Було виділено три групи: урусіольна група лаків (з основним компонентом *Toxicodendron vernicifluum*), до якої належать японські, корейські, північно-центральнокитайські лакові об'єкти; тсиольна група (*Gluta usitata*) з виробами м'янмарських (бірманських), таїландських та кантонських майстерень; лакольна група (*Toxicodendron succedaneum*), характерна для мистецьких творів В'єтнаму й Тайваню [8, с. 10].

Лаекео (래커, Laegeo) – лак, вироблений з соку дерева уруші, це англійський аналог слова, який був привласнений корейською мовою, а чілгі (칠기, chilgi) – це саме твори з лаку уруші. **Наджон чилгі** (나전 칠기, Najeon chilgi) – лак з інкрустацією перламутром. Ця техніка також має китайську назву – **луодьян** – вона так і не стала всесвітньою відомою, у той час як японська назва **макі-е** є основною і найбільш відомою у світі [21, с. 18].

Історія. Вивчення історії лакового мистецтва Кореї ускладнюється тим, що до періоду Корьо (918–1392 рр. н.е.) для сусідніх держав, таких як Китай, – Корея була лише окраїною могутньої імперії, тому корейських літературних джерел збереглося

набагато менше, ніж китайських та японських, а більшість давніх термінів мають лише китайську ієрогліфіку.

Значною проблемою є з'ясування часу появи власне корейських лакових майстерень. Наприклад, лаковий кошик з Ло-Ланг, датований часом Комендатури Леланг (108–113 рр.), був знайдений під час розкопок поховання династії Східна Хань (25–220 рр. н.е.) на території сучасної Північної Кореї. Це один з найдавніших предметів з Кореї, хоча він не вважається корейським за походженням (у зв'язку з територією екскавації), але підтверджені, що це типовий твір того часу, немає. Найдавніші лакові твори у Китаї датовані періодом неоліту, а лакові твори Кореї з міста Тахо-рі (다호리, Taho-ri) – приблизно початком нашої ери. Але, на жаль, підтвердження цієї інформації у корейських чи китайських джерелах не було знайдено [10, с. 37].

Лакове виробництво у Кореї розвинулось з XI ст., про що свідчать достовірні джерела. У епоху Корьо державне підприємство під назвою «Юнгансео» (Jungsangseo) відповідало за систематичне та організоване виробництво лаку через розподіл праці. Також існувала «Спілка контролю за виробництвом лаків» (Jeonham Joseong Dogam), яка слідувала за якістю виготовлення інкрустованих лакових скринь за контрактом з китайською династією Юань. У епоху Чосон лакову промисловість контролювала держава, і предмети з лаку виробляли виключно для королівського двору та уряду» [13, с. 92].

Для традиційного лаку періоду Корьо характерними є заокруглені кути і фаски, вони надають лаконізму та простоти формі. Однією з особливостей того часу є декоративна інкрустація, відома як **даемо бокшае-беон** (玳瑁伏彩法, daemo bokchaebeon), яка використовує тонкі та шорсткі шматочки черепахового панциру, забарвлені жовтим, помаранчевим, червоним або темно-червоним пігментом, у поєднанні з перламутром. Як правило, декор поширюється по всій поверхні, іноді безперервно повторюючись,

об'єднуючи складні квіткові (зазвичай хризантеми і півонії з діаметром менше одного сантиметру) і геометричні орнаменти. Зображення виконувалось з сотень крихтих шматків перламутру та панциру морської черепахи виду бісса (справжня каретта або черепаха Хоксбіла (*Eretmochelys imbricata*), тому на створення подібних трудомістких творів витрачалось більше року. Але єдиний метод, що застосовувався лише в Кореї період Корьо, називається **пагнебео** чи **паку** (박패법, bagraebeob) – лак, інкрустований шматками мушлі абалону (морського їстівного моллюску) [9, с. 21].

Відповідно до традиційної лакової методики часів Трьох Королівств (57 р. до н.е. – 935 р. н. е.) мокшім дзеопі (木心芋被漆器, mokshim jeopi chilgi), на дерев'яну основу (木心, mokshim) прилаштовували конопляне сукно, а потім виріб вкривали лаком. Далі створювався шар з інкрустацією перламутром, шматками панциру черепахи та металевого дроту. Ребра кришки та тіло твору підкреслювали металевим дротом, яким викладали мотиви зв'язаного кола еонджумун (連珠文, yeonjumun) [16, с. 32].

Техніки. Як відомо, більшість технік перейшла до Кореї з Китаю, причому у Кореї вони іноді отримували іншу назву та в більшості випадків адаптувались під матеріали, що були більш доступні у цьому регіоні. Традиційну техніку з лакування уруші в Кореї називають **от-чіл** (옷칠, ott-chil), головна особливість цієї техніки та, що лак відфільтровують та очищують.

Зі слів мистецтвознавця Натсу Ойобе [17, с. 20], дотримання найвищої якості кожного основного етапу – один із найважливіших факторів у процесі створення лаку. Вона поділяє процес корейської лакової інкрустації перламутром **наджон-чилгі** на два етапи.

Перший етап – ретельний відбір перламутру, який називають **наджеон** (나전, najeon), коли застосовують переважно мушлю абалону чи моллюсків та

перенесення малюнку на шматочок перламутру.

Другий, який називають **джуреумджіл** (jureumjil, 줄음질), – це процес вирізання лобзиком фрагменту відповідної до задуму митця форми, а також процес закріплення цього фрагменту на основі.

Також існує інша техніка – **ккеунеумджіл** (kkeuneumjil), вона відрізняється, головним чином, тим, що перламутр нарізають тонкими та плоскими шматочками, які після цього прикріплюють до поверхні. Вона здебільшого застосовується у зображенні геометричних орнаментів. У зв'язку з типом обробки перламутру, ці техніки іноді дослівно перекладають таким чином: **джуреумджіл** – «заповнення» та **ккеунеумджіл** – «вирізання». Оскільки вони мають різні типи блиску (джуреумджіл – більш глибокий та світлий, ккеунеумджіл – більш тьмянний), то ці дві техніки застосовують в одному виробі одночасно.

Після нанесення останнього шару лаку по всій поверхні, лак, що перебиває малюнок, обережно знімають за допомогою леза, а далі полірують тунговою олією і залишають до повної стабілізації.

Твори з інкрустацією, які дуже часто зустрічаються у Європі, – це твори **намбань**, тобто, східні лакові вироби, створені під впливом культури Заходу (за часів португальських експедицій на Схід), які своєю формою чи змістом нагадують західноєвропейські. Іноді їх також називають «Лузо-азійським мистецтвом» (Luso-Asian art) – назва, також відома як збірний термін для позначення індо-португальського, сенегало-португальського (зі Шрі-Ланки), лузо-сіамського (з Таїланду), португало-малайського (з Індонезії, Малайзії та Сінгапуру), сіно-португальського (з Китаю) чи ніпо-португальського мистецтва (з Японії). Тому термін **намбань**, незважаючи на його китайське походження, може характеризувати твір будь-якої країни Далекого Сходу чи Мікронезії. Фактично, це твори, які за своїм змістом виглядають

європейськими, але техніка їх виготовлення має східне походження.

Кожна майстерня у країнах Далекого Сходу має свої специфічні засоби для прискорення процесу створення лакового твору: наприклад, у корейських майстернях прийнято після покриття лаком інкрустованої частини прокладати її зверху аркушем щільного рисового паперу. Лак під цим папером прогрівається маленькими металевими прасками, розігрітими на електричній плиті, після чого поверхня охолоджується водою та папір знімається, тим самим етап висихання закладеної у основу кількості шарів скорочується (це, ймовірно, впливає на якість і довговічність предметів, але спеціаліст з лаку, на жаль, не надає коментарів з цього питання).

Теори з інкрустацією у колекціях України. За останні декілька років проблематика дослідження східних колекцій України дещо змінилась. Якщо до цього була складність, обґрунтована небажанням поширення інформації стосовно колекції, то за останні роки додатковими факторами ускладнення стали пандемія COVID-19 та війна. Дрібні приватні колекції загалом важко описувати, інформація про існування творів надходить з аукціонів, виставок та завдяки їх реставрації. Одним з найцікавіших творів, який нам довелося побачити, була східноазійська ваза з інкрустацією перламутром, яка потрапила до реставраційної майстерні декоративно-ужиткового мистецтва кафедри техніки та реставрації творів мистецтва НАОМА.

Реставратор Н.М. Ревенок атрибутувала вазу (рис. 2) як тип керамічних виробів з селадонною глазур'ю, що був винайдений у стародавньому Китаї, зокрема, у провінції Чжецзян [3, с. 233]. Але під час нашого дослідження були знайдені вази, які за візуальними характеристиками схожі на реставровану, що були віднесені до першої половини ХХ ст. як селадонні вази з інкрустацією з лаку уруші та перламутру корейського походження.

У Кореї кераміка з селадону виготовлялася ще за часів Королівства Корьо (918–1392 рр. н. е.), але до кінця XIV ст. вони практично зникли з ужитку, і лише у 1880 р., під впливом розкопок гробниць та зацікавленості іноземців, їх знову почали виробляти. Як зазначає Ш. Хорлик [12, с. 98], кераміка з селадону навіть у наш час вважається одним з найважливіших досягнень корейців, поруч зі скульптурою, живописом та архітектурою; корейська селадонна кераміка взяла свій початок у Китаї і через Корею потрапила до Японії.

Подібні за стилем об'єкти наведені як приклад у книзі Патрісії Фрік «Корейське лакове мистецтво: Естетика перфекціонізму» [11]. Також у процесі пошуку аналогів нами застосовано поєднання слів – 나전 칠기 꽃병 청자 (англ. najeon chilgikkochbyeong cheongja) – інкрустований лак уруші селадонна ваза, подібні об'єкти, продемонстровані як частина колекції Музею Бусану та Музею міста Тонгеонг (Південна Корея).

Перша ваза (рис. 3) датована періодом 1922–1936 років і має печатку (조선 경상남도 동래 온천장 대석칠공부 제조'라, Manufacture of Daeseok Lacquer), Dongnae Oncheonjang, Gyeongsangnam-do, яка підтверджує, що ця ваза була вироблена у Бусані [19]. А друга (рис. 4), атрибутована як твір майстра Кім Бонг-Рйонг (김봉룡, Kim Bong-Ryong), створена у 1975 році [20]. Обидва цих приклади підтверджують можливість корейського походження вази з приватної колекції, що реставрувалась Н.М. Ревенок.

У колекції Музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків є таця з перламутровою інкрустацією (рис. 5), датована XVII–XVIII століттям [1]. Вона за візуальними ознаками схожа на тацю з сайту онлайн аукціону Christie's (Christie's Online Auction) (рис. 6) [6]. Таця має квадратну форму із заокругленими краями.

Рис. 2. Ваза з селадонною глазур'ю у процесі реставрації Н.М. Ревенюк. Фото з приватного архіву автора

Рис. 3. Ваза з колекції Музею Бусану, Busan Museum (кор. 부산광역시립박물관), Південна Корея [19]

Рис. 4. Ваза з Музею міста Тонгеонг, Tongyeong city museum, (кор. 통영시립박물관), Південна Корея [20]

Рис. 5. Таця з перламутровою інкрустацією. Музей В. та Б. Ханенків, м. Київ. Фото з приватного архіву автора

Рис. 6. Таця з перламутровою інкрустацією. Онлайн-аукціон Christie's, Великобританія [18]

Рис. 7. Шапка східна з висувними шухлядами. Невідомий майстер. Китай, Музей-заповідник «Золочівський замок». Фото з приватного архіву автора

Подібні таці доволі часто зустрічаються і датовані як XVII, так і XVIII століттями; в більшості випадків вважають, що вони мають китайське походження. Пошук за візуальними характеристиками підтвердив цю інформацію. Про тацю з сайту аукціону Christie's відомо що вона входить до комплекту з п'яти таць і була придбана Доктором І. Фраком у 1938–1939 рр.

У експозиції сектору «Великий палац», відділу «Музей-заповідник «Золочівський замок» знаходиться «Шафка східна з висувними шухлядами» (рис. 7), атрибутована як Китай (не підтверджено), XIX ст., дерево, чорний лак, перламутр, інтарсія, бронзові ручки. Судячи з форми ніжок шафки, скоріше за все, вона була зроблена для експорту (*намбань*) [7, с.15], або ж це підробка в стилі шинуазрі. Декоративні меблі з інкрустацією перламутром доволі часто зустрічаються у музейних колекціях, але саме ця шафка поєднує у собі техніки маркетрі та інкрустацію перламутром, що дуже відрізняє її від усіх подібних. Червоні шухлядки зроблені технікою японського маркетрі [10, с. 357], що характеризує шафку як твір *намбань*, але пропорції шафи доволі відрізняються від загальноприйнятих. Ми висуваємо припущення, що ця шафа була відреставрована і вкрита чорним лаком (скоріше за все, не уруші), тому вона має такий унікальний вигляд. Цей об'єкт потребує подальшого дослідження, подібні твори є дуже рідкісні, оскільки поєднують багато технік і, скоріше за все, мають цікаву історію походження.

Висновки. У результаті дослідження було здійснено узагальнення даних про техніко-технологічні особливості виготовлення творів корейських далекосхідних лакових виробів з інкрустацією. Досліджено процес

виникнення та запозичення корейських технік лаку уруші. Виявлено ймовірне походження лакових виробів з інкрустацією з музейних та приватних зібрань України. Серед них тільки селадонова ваза за своїми візуальними характеристиками схожа на твір Наджон Чилгі. У процесі візуального порівняння було виявлено аналогії між селадонною вазою та іншими селадоновими об'єктами корейського походження. Подібні твори, які поєднують лакову техніку уруші та селадонову глазур, вважаються регіонально корейськими, але велика кількість інформації стосовно аналогічних творів та історії їх походження існує лише корейською. Більш точний аналіз твору можливо провести завдяки хімічному аналізу та шляхом порівняння результатів з підтвердженими творами корейського та китайського походження. Знайдено подібні за візуальними характеристиками таці з сайту онлайн аукціону Christie's (Christie's Online Auction) до таці з інкрустацією перламутром з музею Ханенків. Тому ми можемо припускати, що цей твір має китайське походження. Стосовно «Шафки східної з висувними шухлядами» з експозиції сектору «Великий палац», відділу «Музей-заповідник «Золочівський замок», то вона дуже відрізняється від відомих аналогів. Поєднання японського маркетрі та лаку уруші з інкрустацією перламутром є унікальним і подібних аналогів нами не було знайдено. Твори лакового мистецтва як частина музейного фонду України є ще дуже мало дослідженими, а особливо твори, інкрустовані перламутром. Перспективи подальших досліджень зумовлені проведенням хіміко-фізичних досліджень творів та пошуком архівних даних стосовно надходження цих творів до України.

Література

1. Біленко Г. І., Логвин М. Ю. Найбільша колекція китайського мистецтва в Україні. Україна-Китай. 2017. № 7. С. 172–174. URL: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n17-2017> (дата звернення: 21.10.2022).
2. Остапова С. І., Капустіна М. В., Хайбуліна Е. А. Комплексне експериментальне дослідження та спроба атрибуції коромандельської ширми із колекції Муніципального музею приватних колекцій ім. А. В. Блещунова. Експертиза та атрибуція творів образотворчого мистецтва. 2001. № 7.
3. Ревенок Н. М. Східноазійська ваза з інкрустацією перламутром (дослідження та реставрація). Музеї і реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності: матеріали міжнар. науково-практичної конференції, м. Київ, 6 черв. 2022 р. Київ, 2022. С. 229–233.
4. Рибалко С. Б. Зі Сходу на Захід: японська мініатюрна пластика з колекції О. Фельдмана. Харків: Фоліо, 209. 192 с.
5. Шевченко Н. О. Наукові дослідження пам'яток, виконаних в техніці східноазійських лаків, з колекції Музею Мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків (аспект техніки та технології виготовлення). 2009. ННДРЦУ.
6. Ballot M. J., Vanoest G. Les laques d'Extrême-Orient: Chine et Japon. Paris : Les, 1927. 37 p.
7. Brommelle N. S. Urushi: Proceedings of the Urushi Study Group. Tokyo : The Getty Conservation Institute Publication. 1988. 264 p. URL: http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/urushi.html.
8. Cho H.Y. Materials for the History of Korean Mounting: Yongjong-mosa-togam-ugwe. Korea Journal. 1989. №29. P. 19–31.
9. Fahr-Becker G. Ostasiatische Kunst. Köln : Könemann Verlagsgesellschaft, 2011. 740 p.
10. Frick P. Korean Lacquer Art: Aesthetic Perfection. Munich : Hirmer Publishers, 2013. 208 p.
11. Horlyk C. Korean Art from the Nineteenth Century to the Present. London : Reaktion Books, 2017. 264 p.
12. Idema W. Records of the Three Kingdoms in Plain Language. London: Hackett Publishing Company, 2016. 222 p.
13. Kato H. Urushi 2005 international course on conservation of Japanese lacquer. Tokyo: National Research Institute of Cultural Properties, 2005. 185 p.
14. Kitamura S., Kitamura S. Restaurierung und Rekonstruktion in traditioneller Lacktechnik. Production, Distribution and Appreciation: New Aspects of East Asian Lacquer. 2013. P. 132–141.
15. McKillop B. Tradition and Transformation: Two Decades of Korean Art and Design at the V&A. Lothar Ledderose: Innovations in the Discourses of East Asian Art History. London :V&A Press. 1992. 43 p.
16. Oyobe N. Recent Museum of Art Acquisition: Korean Lacquer Box. Michigan : Michigan Publishing. 2007. №17. P. 18–21.
17. Webb M. Lacquer: technology and conservation. A comprehensive guide to the technology and conservation of asian and european lacquer. Oxford, Auckland, Boston: Butterworth-Heinemann. 2000. 182 p.
18. A set of five mother-of-pearl-inlaid black lacquer square trays. Christie's Online Auction. URL: <https://onlineonly.christies.com/s/art-china-including-property-junkunc-collection/set-five-mother-of-pearl-inlaid-black-lacquer-square-trays-84/121947> (дата звернення: 21.10.2022).
19. 유물검색. 통영시청 저작권정책 참조. URL: https://museum.tongyeong.go.kr/pbbs/bbs/board.php?bo_table=sub03_03&wr_id=25&page=11 (дата звернення: 01.10.2022).
20. 영지 최. 나전칠기 옷 입은 청자 매병...예술품이 따로 없네. 최 영지. URL: <http://www.kookje.co.kr/news2011/asp/newsbody.asp?code=0500&key=20210222.22018006239> (дата звернення: 02.10.2022).

References

1. Bilenko, H. I., Lohvyn, M. Yu. (2017) Najbil'sha kolektsiia kytajs'koho mystetstva v Ukraini [The largest collection of Chinese art in Ukraine]. Ukraina-Kytaj. № 7. P. 172–174. URL: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal/ukrayina-kitaj-n17-2017/> (Last accessed: 21.10.2022) [in Ukrainian].
2. Ostapova, S. I., Kapustina, M. V., Khajbulina, E. A. (2001) Kompleksne eksperymental'ne doslidzhennia ta sproba atrybutsii koromandel'skoi shyrymy iz kolektsii Munitsypal'noho muzeia pryvatnykh kolektsij im. A. V. Bleschunova [Complex experimental research and attribution attempt of the Coromandel screen from the

collection of the Municipal Museum of Private Collections named after A. V. Bleschunova]. Ekspertyza ta atrybutsiia tvoriv obrazotvorchoho mystetstva. № 7. [in Ukrainian].

3. Revenok, N. M. (2017) Skhidnoazijs'ka vaza z inkrustatsiieiu perlamutrom (doslidzhennia ta restavratsiia) [East Asian mother-of-pearl inlaid vase (research and restoration)]. Muzei i restavratsiia u konteksti zberezhenia kul'turnoi spadschyny: aktual'ni vyklyky suchasnosti": Materialy mizhnar. naukovopraktychnoikonferentsii, Kyiv, 6 cherv. 2022. Kyiv. P. 229–233. [in Ukrainian].

4. Rybalko, S. B. (2009) Zi Skhodu na Zakhid: iapons'ka miniatiurna plastyka z koleksii O. Fel'dmana [From East to West: Japanese miniature sculpture from the collection of O. Feldman]. Kharkiv : Folio, 192 p. [in Ukrainian].

5. Shevchenko, N. O. (2009) Naukovi doslidzhennia pam'iatok, vykonanykh v tekhnitsi skhidnoaziats'kikh lakiv, z koleksii Muzeiu Mystetstv im. Bohdana ta Varvry Khanenkov (aspekt tekhniky ta tekhnolohii vyhotovlennia) [Scientific studies of monuments made in the technique of East Asian varnishes from the collection of the Art Museum named after Bohdan and Varvara Khanenki (aspect of equipment and manufacturing technology)]. NNDRTSU [in Ukrainian].

6. Ballot, M. J., Vanoest, G. (1927) Les laques d'Extrême-Orient: Chine et Japon. Paris: Les. 37 p. [in French].

7. Brommelle, N. S. (1988) Urushi: Proceedings of the Urushi Study Group. Tokyo : The Getty Conservation Institute Publication. 264 p. URL: http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publications/urushi.html.

8. Cho H.-y. (1989) Materials for the History of Korean Mounting: Yongjong-mosa-togam-ugwe. *Korea Journal*. №29. P. 19–31.

9. Fahr-Becker, G. (2011) *Ostasiatische Kunst*. Köln : Könemann Verlagsgesellschaft, 740 p.

10. Frick, P. (2013) *Korean Lacquer Art: Aesthetic Perfection*. Munich : Hirmer Publishers. 208 p.

11. Horlyk, C. (2017) *Korean Art from the Nineteenth Century to the Present*. London : Reaktion Books. 264 p.

12. Idema, W. (2016) *Records of the Three Kingdoms in Plain Language*. London: Hackett Publishing Company. 222 p.

13. Kato, H. (2005) *Urushi 2005 international course on conservation of Japanese lacquer*. Tokyo : National Research Institute of Cultural Properties. 185 p.

14. Kitamura, S., Kitamura, S. (2013) *Restaurierung und Rekonstruktion in traditioneller Lacktechnik. Production, Distribution and Appreciation: New Aspects of East Asian Lacquer*. P. 132–141 [in German].

15. McKillop, B. (1992) *Tradition and Transformation: Two Decades of Korean Art and Design at the V&A*. Lothar Ledderose: Innovations in the Discourses of East Asian Art History. London: V&A Press. 43 p.

16. Oyobe, N. (2007) *Recent Museum of Art Acquisition: Korean Lacquer Box*. Michigan: Michigan Publishing. №17. P. 18–21.

17. Webb, M. (2000) *Lacquer : technology and conservation. A comprehensive guide to the technology and conservation of asian and european lacquer*. Oxford, Auckland, Boston: Butterworth-Heinemann. 182 p.

18. A set of five mother-of-pearl-inlaid black lacquer square trays. Christie's Online Auction. URL: <https://onlineonly.christies.com/s/art-china-including-property-junkunc-collection/set-five-mother-of-pearl-inlaid-black-lacquer-square-trays-84/121947> (Last accessed: 21.10.2022).

19. 유물검색. 통영시청 저작권정책 참조. URL: https://museum.tongyeong.go.kr/pbbs/bbs/board.php?bo_table=sub03_03&wr_id=25&page=11 (Last accessed: 01.10.2022). [in Korean].

20. 영지 최. 나전칠기 옷 입은 청자 매병... 예술이 따로 없네. 최 영지. URL: <http://www.kookje.co.kr/news2011/asp/newsbody.asp?code=0500&key=20210222.22018006239> (Last accessed: 02.10.2022). [in Korean].

SPECIFICITY OF THE ORIGIN AND ATTRIBUTION OF LACQUERED WORKS IN THE TECHNIQUE OF NAJEON CHILGI

KUZMINYKH M. V.

National Academy of Fine Arts and Architecture, Kyiv, Ukraine

Purpose: identifying and establishing the difference between Korean, Chinese and Japanese techniques of lacquer art with inlay and summarizing these technical and technological features, which are related to historical and geographical frameworks in order to improve the process of attribution of Ukrainian works;

Methodology. The method of systematization of information regarding the number of objects and their visual characteristics is applied. Methods of synthesis and generalization were used in the study of information and images regarding the origin of techniques, stages of creation of objects and their geographical framework for further comparison by visual characteristics with works in Ukrainian collections.

Results. The peculiarities of Korean urushi lacquer techniques with mother-of-pearl inlay and provides information about existing works (Japanese, Chinese, namban, chinoiserie, japoneri) in Ukrainian museums and private collections. A study was conducted on the origin of Korean lacquer techniques and the history of their emergence. Analogues in terms of visual characteristics to lacquer works with inlay were found in Ukrainian collections.

Scientific novelty. For the first time, the analysis of works in the traditional Korean technique of Najeon Chilgi was introduced into the scientific circulation of art history in Ukraine, the number of works in museum collections created using the urushi mother-of-pearl lacquer incrustation technique was determined, their origin was determined based on data provided by museums and thanks to the author's search for analogs, a comparison was made by visual characteristics of works from collections with similar works from foreign museums and collections.

Practical significance. The presented material is a fragment in the process of researching Ukrainian collections of oriental urushi lacquer works, it supplements information about objects created in the Korean technique of Najeon Chilgi and provides information about urushi lacquer inlay techniques in Korea, their history and origin.

Keywords: *Far East; urushi; Far Eastern lacquer works; attribution; examination; museum collection; conservation; restoration; technique; Korea.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Кузьмініх Марія Валеріївна, аспірантка, кафедра теорії і історії мистецтва, Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, ORCID 0000-0001-7708-9363, **e-mail:** kuzminykh371@gmail.com

[https://doi.org/
10.30857/2617-
0272.2022.3.8](https://doi.org/10.30857/2617-0272.2022.3.8)

Цитування за ДСТУ: Кузьмініх М. В. Специфіка походження та атрибуції лакових творів у техніці Наджон Чилгі. *Art and design*. 2022. №3(19). С. 100–110.

Citation APA: Кузьмініх, М. В. (2022) Специфіка походження та атрибуції лакових творів у техніці Наджон Чилгі. *Art and design*. 3(19). 100–110.